

تازه‌های کتاب درباره خاورمیانه

تهیه و تنظیم: دکتر حمید احمدی
دانشیار علوم سیاسی دانشگاه تهران

Peretz Kidron, (ed.), *Refusenik: Israel's Soldiers of Conscience*, London, UK: Zed Books, 2004, 118 pages.

سرپیچی از خدمت در ارتش: سربازان جوان در اسرائیل

کتاب به موضوع و سرگذشت یک سازمان اسرائیلی به نام یش گول به معنی «محدودیتی هم هست» مربوط می‌شود که می‌گوید شهروندان اسرائیل نباید به خدمت سربازی در ارتش بروند مگر اینکه اشغال نظامی سرزمینهای فلسطینی به پایان برسد. بر همین اساس بیش از هزار سرباز، زن و مرد، سکولار یا مذهبی که پیشینه‌های مذهبی و قومی گوناگون دارند از خدمت در ارتش سرباز زده‌اند. کتاب دربرگیرنده دیدگاههای شخصی، از جمله اشعار، ادبیات تبلیغی و برداشتهای سربازانی است که تصمیمی وجدانی گرفتند و با خودداری از

پیوستن به ارتش و خدمت در سرزمینهای اشغالی در دوران دو انتفاضه فلسطین و در لبنان پس از تهاجم ۱۹۸۲، همه‌چیز و از جمله به زندان افتادن را به جان خریدند. علاوه بر این، کتاب این ادعای همیشگی دولت اسرائیل را که نسبت به شیوه رفتار ارتش خود مغرور است، مورد نقد و بررسی قرار می‌دهد، و این نکته را تحلیل می‌کند که خودداری این سربازان از خدمت در ارتش چه تأثیری می‌تواند بر جامعه‌ای برخوردار از یک ارتش مبتنی بر خدمت سربازی داشته باشد.

Noam Chomsky, *Middle East Illusions*, Lanham, MD: Rowman Little Field Publishers, Inc. 2004, 242 pages.

سرابهای خاورمیانه

چامسکی، روشنفکر منتقد برجسته آمریکایی، در صدد است تا راه‌حل دیگری برای کشمکش فلسطین - اسرائیل به جای راه‌حلهای موجود به دست دهد. چامسکی با بررسی فرصتهای از دست رفته صلح در گذشته و با توجه به ارزش اسرائیل برای

قبیله‌ای، ملی و مذهبی در سراسر مرزهای افغان و آسیای مرکزی می‌پردازد، و این موضوع را از دوران تهاجم اسکندر از غرب تا حملات ائتلاف تحت رهبری آمریکا برای سرنگونی رژیم طالبان پی‌گیری می‌کند. کتاب با تکیه بر اسناد خارجی - به ویژه اسناد انگلیسی و روسی - بر کشمکشهای درونی و برونی که پس از برپایی پادشاهی افغانستان در قرن ۱۸ در گرفت، تمرکز کرده است. با این همه، به استثنای قرن بیستم، کتاب مرزهای افغان یک تاریخ سیاسی نیست، بلکه ثبت حوادث مربوط به جهانگردان، سربازان، نیروهای نظامی و رهبران نظامی است که از طریق مشکلات و خصومت‌های خود منطقه را به نبردگاه راهبردی بیست و یکم تبدیل کردند.

ایالات متحده و دیگر قدرتهای مهم جهانی، اهداف و مقاصد اسرائیل را در ملت کنونی این کشور زیر سؤال می‌برد. به نظر چامسکی تنها راه حل کشمکش فلسطین - اسرائیل برپایی یک دولت دومیتهی دارای نظام اجتماعی - اقتصادی سوسیالیستی است. به نوشته وی، در این نظام سیاسی، هیچ‌یک از دو طرف بر دیگری سلطه ندارد، و «هر جمعیت حق دارند هر کجا که می‌خواهند زندگی کنند، و دولت نیز باید تمامی حقوق مدنی و بشری را تضمین کند.» نویسنده در پایان کتاب به نقد واکنش آمریکا به حملات ۱۱ سپتامبر می‌پردازد و توجیه می‌کند که چگونه دولت بوش می‌توانست با خاورمیانه به آشتی دست یابد.

Victoria Schofield, *The Afghan Frontier: Feuding Fighting in Central Asia*, New York: Touris Parke Paperbacks, 2003, 351 pages.

Joseph Braude, *The New Iraq: Rebuilding the Country for its Peoples, The Middle East and the World*, New York: Basic Books, 2004, 182 pages.

Victoria Schofield, *The Afghan Frontier: Feuding Fighting in Central Asia*, New York: Touris Parke Paperbacks, 2003, 351 pages.

مرز افغان: دشمنی و جنگ در آسیای مرکزی

عراق نوین: بازسازی کشور برای مردم آن، خاورمیانه و جهان

این کتاب به معرفی تاریخ کشمکش

کتاب، چالش‌های فراروی عراق را اسرائیل

پس از سرنگونی صدام حسین بررسی می‌کند. نویسنده واقعیتهای تلخ و دشوار عراق اشغال شده را مطالعه کرده و مشکلات بازسازی پیچیده فرهنگ عراق نوین و چگونگی ارتباط آن با تاریخ و بیگانگان را تشریح می‌کند. گرچه لحن نویسنده، تا حدی آموزش‌گونه و پندآمیز می‌نماید، اما بحث و استدلال‌های او با اطمینان خاطر زیاد نوشته شده و بیانگر این اندیشه است که بازسازی یک کشور در حال دگرگونی هم امکان‌پذیر است و هم برای همه سودمند. به همین خاطر است که نویسنده می‌گوید: جامعه بین‌الملل ناگزیر باید هر چه سریع‌تر و به‌طور کامل در برنامه بازسازی عراق درگیر شود.

کتاب حاضر بیش از هر چیز بیانگر چندگونگی و پراکندگی دیدگاه‌های یهودیان نسبت به اسرائیل است. در حالی که دست‌گاه یهودی آمریکایی و گروه نفوذگر (لابی) قدرتمند طرفدار اسرائیل در آمریکا یک برنامه را به پیش برده‌اند، روشنفکران بی‌شمار یهودی درون و بیرون جنبش صهیونیستی دیدگاه‌های خود پیرامون کشمکش عربی - اسرائیلی را همچنان بیان می‌کنند. این افراد دربرگیرنده چهره‌های بی‌شماری است که از مارتین بوبر تا نوام چامسکی ادامه یافته و به دلیل حملاتی که به حامیان متعصب اسرائیل داشته‌اند و نیز زندگی در خارج حوزه برادران یهودی خود، رنج‌های زیادی را تحمل کرده‌اند، با این همه، این افراد همچنان در حمایت از بشریت و برابری به ایستادگی می‌پردازند و از سوی جهانیان نیز شناخته شده‌اند.

Adam Shatz, ed, *Prophets Outcast: A Century of Dissident Jewish Writing about Zionism and Israel*, New York: Nation Books, 2004, 404 pages.

Nasr Abu Zaid With Esther R. Nelson, *Voices of an Exile: Reflections on Islam*. Westport, CT: Praeger Publishers, 2004.

پیامبران مطرود: یک قرن پژوهش منتقدان یهودی درباره صهیونیسم و

Larbi Sadiki, *the Search for Arab Democracy: Discourses and Counter-Discourses*, New York: Columbia University, 2004, 409 pages.

در جستجوی دموکراسی عربی: گفتمانها و پادگفتمانها

نویسنده که استاد درس مسایل خاورمیانه در دانشگاه اکستر انگلستان است، انواع گوناگونی از اندیشه‌های مربوط به اسلام و دموکراسی را از دیدگاه اعراب و بازتاب آن در جهان عرب ارایه می‌دهد. وی ضمن مقایسه گفتمان شرق‌شناسی با گفتمان غرب‌شناسی، رابطه‌های میان آنها را بررسی می‌کند. در این کتاب او به مسئله فیمنیسم و اسلام‌گرایی نیز می‌پردازد و دیدگاه‌های بنیادگرایانه، ضد بنیادگرایانه و فرا بنیادگرایانه را بحث می‌کند. هدف او آن است که درکی از دموکراسی به‌دست دهد تا بتواند جهانی شود، و تنها به‌عنوان یک چارچوب «ثابت» در نظر گرفته نشود. بخش عمده کتاب براساس مصاحبه‌های نویسنده با اندیشمندان دموکراتیک و اسلام‌گرای نوین استوار شده است.

208 pages.

صدای یک تبعیدی: پژوهش‌هایی درباره اسلام

نصر ابوزید، روشنفکر برجسته معاصر مصر، در این کتاب شرح زندگی خود را همراه با آثارش مورد بررسی قرار می‌دهد. ابوزید در سال ۱۹۹۵ پس از جاروجنحال بر سر عقاید و اندیشه‌هایش از مصر تبعید شد و همسرش بنا به فتوای علمای الازهر بر او حرام شده و به زور از وی جدا شد. ابوزید در این کتاب به این مسئله می‌پردازد و شرایطی را که منجر به تبعیدش شد تجزیه و تحلیل می‌کند. نلسون، استاد مطالعات مذهبی دانشگاه مشترک‌المنافع ویرجینیا، شرح حال دقیق ابوزید را به‌عنوان فرزند یک کشاورز که به یک دانشمند برجسته تبدیل شد ارایه داده است. گرچه کتاب بیشتر شرح حال ابوزید است و نه کتابی درباره اسلام و اندیشه اسلامی، بسیاری از موضوعات مربوط به اسلام و مسایل اسلامی نیز در کتاب مطرح شده است.

دادن به پرسشهایی هستند که می‌خواهد بداند آیا گروه‌های خشونت‌گرا در مقایسه مبارزات پس از جنگ سرد با مبارزه میان دولتهای مطلق‌گرا (فاشیست، کمونیست و نازی) و مردمان تحت انقیاد آنها یک خط فزاینده هستند یا نه.

Qointan Wiktorowicz. (ed.). *Islamic Activism A Social Movement Theory Approach*, Bloomington and Indianopolis, IN: Indiana University Press, 2003, 320 pages.

پویاگرایی اسلامی از نگاه نظریه جنبشهای اجتماعی

کتاب در پی آن است که پویایی گروه‌های اسلام‌گرا در عرصه سیاست را از بعد نظری و در پرتو نظریه‌های علوم اجتماعی به‌طور عام و نظریه‌های علوم سیاسی به‌طور ویژه مورد بررسی قرار دهد. چارلز تیلی که یکی از برجسته‌ترین نظریه‌پردازان علوم اجتماعی در زمینه پویایی‌های سیاسی است بر این کتاب مقدمه جالبی نوشته است. نویسندگان

Leonard Weinberg and Ami padahzur, (eds.), *Religious Fundamentalism and Political Extremism*, Port Land, OR and London, UK: Frank Cass Publishers, 2003, 166 pages.

بنیادگرایی مذهبی و افراط‌گرایی سیاسی

هدف اصلی و اساسی کتاب ریشه‌یابی مذهبی خشونت سیاسی نوین است. کتاب به واقع دربرگیرنده مقالاتی است که در آن دلایل چرایی دست زدن گروه‌های سازمان‌یافته به خشونت علیه دولت و شهروندان در داخل و خارج جامعه خودشان مورد موشکافی قرار می‌گیرد. با اینکه نویسندگان مقالات کتاب با یکدیگر اختلاف‌نظرهایی نیز دارند اما بر سر این نکته یکسان می‌اندیشند که پیش از بررسی علل ریشه‌ای خشونت در جوامع، بایسته است که مطلق‌گرایی و موعودگرایی مذهبی و تمایل به چشم‌پوشی - یا بی‌زاری - از جهان در میان مسلمانان، مسیحیان، یهودیان، هندوها و سیک‌ها درک شود. سرانجام اینکه نویسندگان در پی پاسخ

فرصتها^(۳) از واژه‌های اساسی نظریه چارلز تیلی هستند.

Shouleh Vatanabadi and Mohammed Mehdi Khorrami, ed, *Another Sea, Another Shore: Persian Stories of Migration*, Northampton, MA: Interlink Books. 2004, 229 pages.

دریایی دیگر، ساحلی دیگر: داستانهای ایرانی مهاجرت

پس از انقلاب اسلامی ایران، بسیاری از ایرانیان به کشورهای دیگر مهاجرت کردند، و بعدها نسلی از ایرانیان متولد شد که در آن کشورها به صحنه آمدند. این کتاب مجموعه‌ای از داستانهای کوتاهی است که توسط ایرانیان مهاجر به آمریکا، انگلستان، هلند، فرانسه و چند کشور دیگر نوشته شده، به مسایل هویت، جنسیت، نژاد و طبقه می‌پردازد که این مسایل به موضوع دغدغه اصلی فردی و خانوارگرایی مهاجران تبدیل شده است، در حالی که محتوای هر داستان متفاوت است. همه به

کتاب بر آن هستند تا به جای بررسی پویایی‌گری اسلامی به عنوان تهدید مذهبی یا سیاسی؛ سازمان نوین اسلامی را در چارچوب نظریه‌های جنبشهای اجتماعی قرار دهند و به کنکاش درباره آن بپردازند. کتاب در پی آن است تا دلایل فرایند چگونگی تصمیم افراد جامعه عربی و جوامع غیرعرب به هویت‌یابی خود در درون گروههای اسلام‌گرا و پویایی‌گری جمعی را پیدا کند. در واقع نظریه بسیج سیاسی چارلز تیلی را که در کتاب برجسته او به نام از بسیج تا انقلاب آمده است، در تحلیل جنبشهای اسلامی و پویایی‌گری اسلامی به کار می‌گیرد. نویسندگان با به دست دادن نمونه‌ای زیاد از فلسطین تا یمن، بر این باور هستند که این جنبشها پویایی‌گری را در نتیجه مجموعه‌ای از شکوه و شکایتها تشویق نمی‌کنند، بلکه بیشتر در جذب مردم به هنگام شکست دولت در فراهم ساختن منابع ضروری و یا هنگام بروز دگرگونیها در ساختار فرصت دولت موفق هستند. مفاهیمی چون منابع^(۱) و یا

1. Resources
 2. Opportunitis

حیوانی بیان شده است، اما بسیار اخلاقی و فلسفی است و به خواننده نشان می‌دهد و یادآور می‌شود که جهان سرشار از نیکی و بدی است و هر کس که بتواند به گزینۀ ای خردمندانه دست بزند می‌تواند قهرمان شود.

Abdul Hakim I. Al- Matroudi. *The Hanbali School of Law and Ibn Taymiyyah, Conflict or Conciliation*. London: Routledge, 2005, 288 pages.

مکتب فقه حنبلی و ابن تیمیه:
کشمکش یا سازش

این کتاب به زندگی و اندیشه، ابن تیمیه، فقیه قرن چهاردهم میلادی، و جایگاه او در سنت حنبلی می‌پردازد. کتاب موضوعات مربوط به وابستگی مذهبی و رابطه آن با فقه حنبلی را تجزیه و تحلیل می‌کند. کتاب بیش از همه به اندیشه‌ها و افکار ابن تیمیه یکی از بزرگ‌ترین شخصیت‌های مؤثر بر مکتب فقه حنبلی را بررسی می‌کند. کتاب از این نظر برای

افرادی مربوط می‌شود که آرزوی بازگشت به وطن خود و عشق و علاقه نسبت به آن را دارند، و در کشورها (خانه)ی جدید خود با چالش‌های نوین مواجه هستند و تلاش می‌کنند با خطرات ناشی از جذب شدن در فرهنگ نوین مبارزه کنند. روی هم رفته، هر داستان به شخصیت‌هایی می‌پردازد که هم‌زمان به بازتعریف خود می‌پردازند، اما آگاهانه یا از روی اکراه به میراث گذشته خود وابسته هستند.

Saleh Sa'adeh Jallad, trans, *The Fables of Kalilah and Dimnah*, Nicosia, Cyprus: Rimal Publications, 2004, 247 pages.

افسانه‌های کلیده و دمنه
کلیده و دمنه کتابی است که ابن مقفع، نویسنده ایرانی قرن نخستین اسلام، آن را از فارسی به عربی ترجمه کرد. حال این کتاب از عربی به انگلیسی ترجمه شده است. اصل این داستانها به گفته برخی منابع به زبان سانسکریت بوده است. مترجم این داستانها در مقدمه خود می‌نویسد که داستانهای کلیده و دمنه از زبان شخصیت‌های

علاقه‌مندان به مطالبات و پژوهش‌های اندیشه اسلامی جالب است که اندیشه‌های این تیمیه بر رادیکالیسم اسلامی معاصر تأثیر بسزایی گذاشته و اندیشه‌های شخصیت‌هایی چون سیدقطب را شکل داده است. فقه حنبلی و اندیشه سیاسی ناشی از آن مؤثرترین عنصر شکل‌گیری سازمان القاعده و شبکه‌های وابسته به آن بوده است، و بسیاری از سازمان‌های سیاسی اسلام‌گرا را تحت تأثیر قرار داده بود.

Barbara Brend, *Shahnamah of Mohammed Juki*, London: Routledge Curzon, 2005, 160 pages.

شاهنامه محمد جوکی پژوهش‌گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

هنر دست‌نوشته‌ها و نسخه‌ای خطی مصور فارسی در دوران جانشینان تیمور در قرن پانزدهم به اوج خود رسید. یکی از زیباترین نمونه‌های این نوع کتاب‌های نقاشی، نسخه‌ای از شاهنامه فردوسی است که برای شاهزاده محمد جوکی، در اوایل دهه ۱۴۴۰ به تصویر کشیده شد. این دست‌نوشته مصور بعدی به حاکمان